

ŞEMSEDDİN AHMED BEY ve (H. 904) 1498 TARİHLİ VAKFIYESİNE GÖRE YENİCE-İ VARDAR VAKFI*

Ayşegül KILIÇ**

Öz

Şemseddin Ahmed Bey, ünlü Osmanlı akıncı beyi Evrenos Bey'in muhtemelen Yunanlı bir cariye olan Kiria Anna (Bayan Anna)'dan doğma İki Yürekli Ali Bey'in büyük oğludur. Evrenosların merkezi olan ve bugün Yunanistan toprakları içerisinde bulunan Yenice-i Vardar (Γιάννιτσα/ Giannitsa)'da ailenin üç neslinin de vakfı bulunmaktadır. Evrenos Bey vakfının yanı sıra oğullarından Ali Bey, İsa Bey, Barak Bey ve torunu Ahmed Bey de Yenice-i Vardar'da vakıf kuran Evrenoslardandır. Yenice-i Vardar şehrinin gösterdiği gelişmelerin büyük kısmı da Ahmed Bey sayesinde yaşanmıştır. Kentin yapısal ve kültürel hayatına katkısı büyüktür. XV. yüzyıl ortalarına kadar şehir hayatında askeri karakter baskın iken, bu tarihten itibaren özellikle de Şemseddin Ahmed Bey ile birlikte şehrin kültürel kimliği de büyük gelişme göstermiştir. Amacımız, hakkında daha önce çalışma yapılmamış olan Şemseddin Ahmed Bey'in kaynaklara yansıyan askeri faaliyetlerini tespit etmek ve ardından (H. 904) 1498 tarihli vakfiyesinin ışığı altında Osmanlı tahrir defterleri ve vakıf kayıtlarından da yararlanarak Şemseddin Ahmed Bey'in Yenice-i Vardar vakfını ortaya çıkarmaktır. Makalede Ahmed Bey külliyesinin geçirdiği süreç ve mevcut durumu hakkında da bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şemseddin Ahmed Bey, Yenice-i Vardar, Şeyh İlahi, vakıf, vakfiye

ŞEMSEDDİN AHMED BEG AND HIS WAQF IN GIANNITSA ACCORDING TO (H. 904) 1498 DATED WAQFIYE

Abstract

Şemseddin Ahmed Beg was the grandson of Evrenos Beg, the famous Ottoman raider. His father who was the eldest son of Evrenos Beg was Ali Beg who probably was born from a Greek concubine called Kiria Anna (Κύρια Άννα). In Giannitsa (Γιάννιτσα/Yenice-i Vardar), today in Greece was called the center of Evrenos family, there were three generations' waqfs from Evrenos dynasty. In addition to Evrenos Beg's waqf in Giannitsa, from second generation of family, Ali, İsa and Barak Beks and also the subject of our paper from third generation Şemseddin Ahmed Beg established his waqf. Most of the development of city of Giannitsa was happened due to the period of Şemseddin Ahmed Beg. His contribution to the structural and cultural life of the city was important. While until the middle of XVth century the military character was dominant at the city life, from this date especially at the period of Şemseddin Ahmed Beg, cultural identity of the city had shown great improvement. The purpose of this article is to display the military activity of Şemseddin Ahmed Beg which reflected to the sources and according to tax registers, foundation records and especially under the light of his waqfiye which is dated 1498 (H. 904) his külliye in Gianntisa will be examined and as a result the historical process and current situation of his külliye will be informed in this paper.

Keywords: Semseddin Ahmed Beg, Giannitsa, Seyh İlahi, waqf, waqfiye

GİRİŞ

Ünlü akıncı ailelerine isimlerini veren liderleri kadar anılmasalar da onların neslinden gelenler de önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu isimlerden biri de Evrenoszâdelerden Şemseddin Ahmed Bey'dir. Ahmed Bey, ünlü Osmanlı akıncı beyi Evrenos Bey'in muhtemelen Yunanlı bir cariye olan Kiria Anna (Bayan Anna)'dan doğma İki Yürekli Ali Bey'in büyük oğludur. Aile şeceresine göre Ali Bey'in Ahmed Bey dışında Hüseyin Bey, Hızır Bey ve Evrenos

* Bu makale 26-28 Ekim 2015 tarihinde Bulgaristan'ın Sofya kentinde düzenlenen *5th International Balkan Annual Conferance, The Balkans –Past and Present: Mutual Influences and Interactions* Sempozyumu'nda sunulan bildiriden genişletilerek hazırlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Balkan Araştırma Enstitüsü, e-mail: aysegulkilic@trakya.edu.tr

Bey olmak üzere üç oğlu daha vardır¹. Ahmed Bey'in kaç yılında doğduğunu bilemesek de Yenice-i Vardar vakfiyesinden (H. 908) 1502 yılının sonlarına doğru vefat ettiğini ve aile şeceresine göre Musa, İsa ve Süleyman adlarında üç oğlu olduğunu biliyoruz².

Vakfiyesinde “Mücahit ve Hacı” unvanlarıyla kaydedilen Şemseddin Ahmed Bey hakkında şecerede şu bilgiler bulunmaktadır³:

“Hacı Ahmed Beğ merhum Ali Beğ'in ulu oğludur. İki sancak çekmiştir ve Evrenos Beğ vakfına müteveli olmuştur. Ve kendiler dahi dört beş pare karyeler ve emlak vakf idüb üç yerde 'imaret ve Yenice'de medrese ve cami'-i şerif bina idüb cami' haremünde merhum Şeyh İlahi Efendi'ye türbe bina idüb sene 908 senesinde vefat idüb Hazret-i Şeyh'in yanında medfundur.”

Şecerede verilen bilgilerden yola çıkarsak iki bölgenin sancak beyi olan Ahmed Bey aynı zamanda dedesi Evrenos Bey'in vakfında da mütevellilik görevi yapmıştır. Dört-beş köy ve emlak vakfetmiş, üç yerde imaret ve Yenice-i Vardar'da medrese ve cami inşa ettirmiştir. Bu bilgiler Osmanlı vakıf kayıtları, defterleri ve özellikle de makalemize konu olan Hicri 904 (1498) tarihli vakfiyesiyle de doğrulanmaktadır.

ŞEMSEDDİN AHMED BEY'İN KAYNAKLARA YANSIYAN FAALİYETLERİ

Ahmed Bey'in hayatı hakkında bilinenler ise oldukça kısıtlıdır. Şecerede verilen bilgiler bizim için ayrı bir önem taşıdığı gibi hayatının da bir özeti şeklindedir. Şecereye göre iki bölgenin sancakbeyi olarak geçen Ahmed Bey'in ayrıca H. 871 (1466-67) tarihli Tırhala Sancağı'na ait icmal defterinin tahririnde görev aldığı biliyoruz⁴. Sancakbeyi olarak görev yaptığı bölgelerden ilki Fatih Sultan Mehmed'in son dönemlerinde H. 883 yılının Recep ayından itibaren (1478-Eylül-Ekim) görevde bulunduğu Vulçitrın sancakbeyliğidir⁵. Vulçitrın Sancağı, Kosova'da Rumeli Beylerbeyiliğine bağlı olarak 1462 yılında kurulan ilk sancaktır ve Kosova bölgesinin önemli bir kısmını içine almaktadır⁶. Sancakbeyi olarak görev yaptığı diğer bölge ise bugün

¹ Heath W. Lowry-İsmail. E. Erünsal, *Yenice-i Vardar'lı Evrenos Hanedanı: Notlar ve Belgeler*, Bahçeşehir Üniversitesi yay. İstanbul 2010, s. 13.

² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, EV.VKF. Dosya No: 19, Gömlek No: 11; H. Lowry-İ. Erünsal, *a.g.e.*, s. 46, 126.

³ H. Lowry-İ. Erünsal, *a.g.e.*, s. 46-47.

⁴ Halil İnalçık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, TTK Ankara 1995, s. 145, dn. 40; Fahamettin Başar, “Evrenosoğulları”, *DİA*, c. XI, İstanbul 1995, s. 540.

⁵ H. İnalçık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, s. 152, dn. 71. Vulçitrın, Kosova'nın başşehri Priştine ile Mitroviça arasında kaynaklarda Kosova Sahrası adı verilen düzlüğün kuzey kenarında, Priştine'nin 27 km. kuzeybatısında ve Mitroviça'nın 10 km. güneydoğusunda kurulmuştur. Bkz. Muhammet Aruçi, “Vulçitrın”, *DİA*, s. 132.

⁶ İsmail Arslan, “19. Yüzyıl Ortalarında Balkanlarda Bir Osmanlı Kasabasının Sosyo-Ekonomik Yapısı: Vulçitrın”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, c. XII/II, Kış 2012, s. 410. http://tdid.ege.edu.tr/files/dergi_12/IsmailArslan.pdf

Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Vidin Sancakbeyliği'dir⁷. Hatta 1502'de Ahmed Bey vefat ettiği zaman Vidin kenti Macar saldırılarına maruz kalmıştır⁸. Büyük ihtimalle Vidin'e Macar saldırısının sebebi bölgenin koruyucusu Sancakbeyi Ahmed Bey'in vefatından kaynaklanıyor olmalıdır.

Şemseddin Ahmed Bey'in kaynaklara yansıyan askeri faaliyetleri oldukça az olduğu gibi verilen tarihler itibarıyla da tartışmaya açıktır. Örneğin Arnavutluk'ta bulunan Akçahisar (Krujë) kalesinin fetih başarısı, bu süreci uzun uzun anlatan İbn-i Kemal'in, ayrıca Oruç Bey, Hoca Saadeddin ve Müneccimbaşı'nın eserlerinde Ahmed Bey'in başarısı olarak kaydedilmiştir⁹. Hikayeye göre Ahmed Bey, Akçahisar'da diğer beylerle birlikte beklerken, deniz yoluyla üzerlerine gelen on binden fazla kafir ile "azim cenk" yapmış ve düşmana karşı büyük zafer kazanmıştır. Ahmed Bey kendisine verilen bu görev üzerine "savaşla bir taşı alınmaya kabil olmayan" Akçahisar kalesini iki yıl boyunca kuşatmıştır¹⁰. İbn-i Kemal'e göre kale öyle korunaklıdır ki ne içeriden kimse çıkabilir ne de dışarıdan biri içeriye girebilir. Hikayeye göre, bir gün Venedik'ten gemiyle gelen yardımcıların içeri gireceğini bir casus Ahmed Bey'e gelerek haber verir. Ahmed Bey bu haber üzerine yanına aldığı iki bölük yiğit ile birlikte gelenleri deniz kenarında karşılar. Denizden karaya çıkarlarken yaklaşık on bin kadar zırhlı ve güçlü piyadeler Ahmed Bey ve akıncıları tarafından mağlup edilmiştir ki meydan kan gölüne dönmüş, şiddetli şekilde akan kanlar denize dökülmüştür. Venedik piyadelerinin mallarını yağmaladıkları gibi yerlerine geçmişler ve kalenin içerisine ancak bu şekilde girebilmişlerdir. Bu sırada yiyecekleri tükenen ve çaresiz kalan kale halkı ise daha fazla direnemeyerek H. 882 (1477-78) tarihinde kaleyi teslim etmiştir¹¹. Bu hikayede her ne kadar Ahmed Bey'in zorluklarla kazandığı uzun uzun anlatılan Akçahisar kalesinin fetih hikayesi 1477-78 olarak tarihlendirilse de erken dönem Osmanlı kronik yazarlarından Aşıkpaşazâde ve Neşri'nin eserlerinde ise kalenin, Sultan II. Murad'ın bizzat katıldığı ve Şehzade Mehmed'in de bulunduğu zorlu bir sefer ile iki ay

⁷ Aile şeceresinde Ahmed Bey'in Vidin Sancakbeyi olduğu kayıtlıdır. Bkz. H. Lowry-İ. Erünsal, *a.g.e.*, s. 37, 40, 46.

⁸ Machiel Kiel, "Vidin", *DİA*, c. 43, s. 105.

⁹ *Oruç Beğ Tarihi*, (*Osmanlı Tarihi -1288-1502*), Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2008, s. 129; Hoca Saadeddin, *Tâcü't-tevârih*, c. I, İstanbul 1279, s. 563; Müneccimbaşı Derviş Ahmed, *Sahâ'ifü'l-ahbâr*, c. III, İstanbul 1321, s. 396; İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, Haz. Şerafettin Turan, TTK Ankara 1991, s. 444; J. Von Hammer, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, İlgî Kültür Sanat Yay., İstanbul 2007, s. 263-264; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, TTK Ankara 1988, s. 123; Halil İnalcık, "Mehmed II", *DİA*, c. XXVIII, s. 402. Anonim Osmanlı Kroniği'nde Arnavutluk fethinde Evrenos Beğ-oğlu Ali Beğ'in fethi liderlik ettiği, Sinan Paşa, İshak Bey, Turhan Bey ve diğer beyleri toplayıp önlerine düşerek Arnavutluk seferinde "Arnavud vilâyetine akın idüp bî-nihâyet mal-ı ganîmet getürdü, hicretün 839 yılında" denilmektedir. Bkz. *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, Haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000, s. 76-77.

¹⁰ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, s. 441-444.

¹¹ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, s. 444; Hoca Saadeddin, *Tâcü't-tevârih*, c. I, s. 563; Müneccimbaşı, *Sahâ'ifü'l-ahbâr*, c. III, s. 396; Hammer, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 263-264; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, TTK Ankara 1988, s. 123.

mücedelenin ardından H. 851 (1447-48) tarihinde alındığı kayıtlıdır¹². Ancak Arnavutluk'ta Osmanlı hakimiyeti hakkında günümüze ulaşan ilk tahrir defterinin kayıtlarını da değerlendiren Halil İnalçık'a göre, H. 835 (1431) tarihli Arvanid Sancağı Defteri ilk defter olmayıp, bölgeye ait ilk tahririn Çelebi Mehmed döneminde yapılmış olduğundan bahseder¹³. Arvanid ve Premeti defterlerindeki kayıtlardan yola çıkarak tahririn yapıldığı 1431 yılında Ahmed Bey'in babası Evrenosoğlu Ali Bey'in sancakbeyi olarak bölgede görev yaptığını da tespit etmiştir¹⁴. Akçahisar da bu tarihte Arvanid ili sancağı vilayetlerinden biri olarak kayıtlıdır ve hatta halkın bazı vergilerden muaf olduklarını gösteren temessükler verilmiştir¹⁵. 1437-1438 tarihinde ise Arnavutluk'taki İskender Bey, Osmanlının Akçahisar kadısı olarak geçmektedir. Öyle görünüyör ki Osmanlı kaynaklarında farklı fetih tarihlerinin geçiyor olması, bölgede çıkan isyanları bastırmak için gönderilen akıncı beylerinin başarı hikayelerinden ibarettir. Akçahisar'ın Evrenosoğlu Ali Bey tarafından alındığını oğlu Ahmed Bey'e ait makalemizin de konusu olan 1498 tarihli Yenice-i Vardar vakfiyesindeki bir kayıt da desteklemektedir. Vakfiyeye göre Ahmed Bey'e babasından intikal eden vakıf mülkleri arasında, vakfın akarata olan dükkanların bulunduğu Akçahisar da kalmış ve Ahmed Bey'in Yenice-i Vardar vakfına dahil olmuşlardır¹⁶. Kısaca askeri başarıları hakkında çok az bilgiye sahip olduğumuz Ahmed Bey hakkında Osmanlı kroniklerindeki hikaye bir akıncı beyi olarak ne kadar başarılı olduğunu vurgulamaya çalışsa da büyük ihtimalle çıkan bir isyanı bastırmak için gösterdiği başarının Osmanlı kaynaklarında akis bulan bir yansımasıdır.

Şemseddin Ahmed Bey, 1462 yılında babası Ali Bey ve kardeşi Evrenos Bey ile birlikte Fatih'in Eflak seferine katılmıştır. Turahanoğlu Ömer Bey, Mihaloğlu Ali Bey, Malkoçoğlu Bali Bey ve onlar gibi birkaç güçlü yüksek haysiyet sahibi beylerle birlikte yapılan Eflak Seferi'nde, Evrenosoğlu Ahmed Bey ordunun sağ kanadını oluşturuyordu¹⁷. Ahmed Bey'in kardeşi Evrenos

¹² Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Al-i Osmân*, İstanbul Matba'a-i Amire, Hicrî 1332, s. 133-134; Âşıkpaşazâde, *Osmanoğulları'nın Tarihi*, Haz. Kemal Yavuz-M. A. Yekta Saraç, İstanbul 2003, s. 476-477 (bab 118); Mehmed Neşri, *Neşri Tarihi (Kitâb-ı Cihan-nümâ)*, I, Haz. F. R. Unat-M. A. Köymen, T.T.K. Ankara 1995, s. 656-659; Mevlâna Mehmed Neşri, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2008, s. 298-299. İbn-i Kemal'in iddiasına göre yapılan bu sefer başarısızlıkla sonuçlandığı için Fatih döneminde yeni bir seferin yapılmasına sebep teşkil etmiştir. İbn-i Kemal'in bu iddiasını XV. yüzyıl Bizans Kronik yazarlarından Chalkokondyles de desteklemektedir. Karş. İçin bkz. İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, s. 441; Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu, *Laonikos Chalkokondyles'in Kroniği ve Değerlendirilmesi (V-VII. Bölümler)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2005, s. 205-206.

¹³ Halil İnalçık, *H. 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, TTK Ankara 1987, s. XIV-XV.

¹⁴ Hatta H. İnalçık'a göre Ali Bey'in Arnavutluk'taki görevi 1424 tarihine kadar indirilebilir. Daha fazla bilgi için bkz. Halil İnalçık, "Arnavutluk'ta Osmanlı Hâkimiyetinin Yerleşmesi ve İskender Bey İsyanının Menşei", *Fâtih ve İstanbul*, c. I, S. II, İstanbul 1953, s. 156-157.

¹⁵ H. İnalçık, *a.g.e.*, s. XV.

¹⁶ BOA, EV.VKF Dosya No: 19, Gömlek No: 11.

¹⁷ Tursun Bey, *Târih-i Ebü'l-feth*, Haz. Mertol Tulum, Baha Matbaası, İstanbul 1977, s. 114; İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, s. 210-211. Neşri'de Eflak seferi anlatılırken ya da ardından yaşanan Arnavutluk seferinde

Bey de daha sonraları onlara katılarak destek olmuş ve sefer sonunda bol ganimet ele geçirilmiştir. Her ne kadar Kazıklı Voyvoda (Vlad Tepeş) kaçmayı başardıysa da sonunda kendi kölelerinden biri tarafından öldürülmüştür¹⁸.

Arnavutluk'ta devam eden fetih sürecinde Evrenosoğlu İsa Bey tarafından alınan ancak tekrar elden çıkan¹⁹ İşkodra'nın yani Arnavutluk İskenderiyesi'nin fetih başarısı Ahmed Bey'e kısmet olmuştur²⁰. Yüksek bir dağ üzerinde olan ve üç tarafı kalelerle çevrili İşkodra'nın dağlarından ve sarp geçitlerinden top geçirmek mümkün olmadığından top fırınları kurularak toplar buralarda dökülmüştür²¹. Ayrıca fetih öncesinde Venedik'den gelecek yardımı önlemek ve erzak teminini kesmek amacıyla Bojana Nehri'nin her iki tarafına gece gündüz çalışılarak sadece on iki günde kule yapılmıştır²². Müneccimbaşı'na göre Rumeli Beylerbeyi Davud Paşa, Gölbaşı kalesini, Anadolu Beylerbeyi Süleyman Paşa Dirgos Hisarını feth etmişler ve sonra kuvvetler birleşerek Leş Hisarını aman ile ele geçirmişlerdir. Bu esnada İşkodra'nın savunması için yardıma gelen Venedik kuvvetleri katli ve esir edilmişlerdir. Bu süreçte Ahmed Bey'in yaz kış demeden kaleyi kuşatmaya devam etmesi neticesinde zor durumda kalan halk artık açlığa tahammül edemeyerek haber gönderip aman dilemiştir. Böylece İşkodra, Ahmed Bey marifetiyle 1479 yılının Ocak ayında bir ahidnâme ile Osmanlılara teslim edilmiştir. Bu başarının ardından Ahmed Bey önce İstanbul'a giderek Sultan II. Mehmed'e hürmetlerini bildirmiş ve ardından Mora diyarına akınla görevlendirilmiştir²³. İbn Kemal 1480-81 yıllarında Mora'da seferde olduğunu bildiğimiz Ahmed Bey'in yanında dört bin azap ve altı bin de akıncısının olduğunu kaydetmiştir²⁴. Akıncıların XV. yüzyıldaki sayılarının kırk bin kişi civarına düştüğünü gözönüne aldığımızda, aynı dönem için on bin kadar askeriyle Ahmed Bey'in oldukça güçlü bir akıncı lideri olduğunu anlayabiliriz²⁵.

Bu süre zarfında Fatih'in ölümü nedeniyle İbn-i Kemal'in eserine yansıyan Ahmed Bey hakkındaki bir menkıbe dikkati çekmektedir²⁶. Menkıbeye göre Evrenosoğlu Ahmed Bey'in

---

sadece Ahmed Bey'in babası Ali Bey'in adı geçmektedir. Bkz. Neşri, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ*, c. II (Unat-Köymen), s. 756-757; Neşri, *Cihânnümâ*, (N. Öztürk), s. 261, 286; Hammer, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 252.

¹⁸ Hammer, *a.g.e.*, s. 253.

¹⁹ Atsız, *Âşık Paşaoğlu Tarihi*, MEB, İstanbul 1992, s. 103.

²⁰ Aşıkpaşazâde, Neşri ve Oruç Bey tarihinde Arnavutluk İskenderiyesi'nin fetih süreci anlatılırken bu görevin öncelikle Gedik Ahmed Paşa'ya verildiği ancak onun ihmalkâr davranışları neticesinde hapsedildiği hikâyesi anlatıldıktan sonra fethin gerçekleşme aşamasında ise isim verilmeden başarının gazilere atfedildiğini görüyoruz. Bkz. Atsız, *Âşık Paşaoğlu Tarihi*, s. 544; Neşri, *Cihânnümâ*, (N. Öztürk), s. 365; Oruç Bey, *Oruç Bey Tarihi*, s. 129-130.

²¹ Atsız, *Âşık Paşaoğlu Tarihi*, s. 159; Müneccimbaşı, *Sahâ'ifü'l-ahbâr*, c. III, s. 397.

²² İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, s. 458; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, s. 72.

²³ Müneccimbaşı, *Sahâ'ifü'l-ahbâr*, c. III, 397; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, s. 224.

²⁴ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, s. 524.

²⁵ Oruç Bey, *Oruç Bey Tarihi*, s. 58, 61.

²⁶ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, s. 536-537.

himayesindeki Arnavud ilinin Göreleş nahiyesinde İbn-i Kemal'in tabiriyle “*inâd ve nihâyet-i fesâdla mevsûf bed-nijâd*” olan Arnavutlar isyan çıkarırlar. Ahmed Bey, Sultan Mehmed Han'ın ölümünden bihaber bölgesinin güvenliği için çalışırken, yanında bulunan âkil kişilerden biri halvetine gelerek o gün yaşadığı garip bir olayı kendisine anlatır. Bölgede daha önce hiç görmediği, bura halkından olmayan bir şahsın yanına gelerek: “*Ne turursun? Yund osurdi*” dediğini anlatır. Ahmed Bey gelen bu ilginç şahsın haberini ise şöyle yorumlar: “*Gördüğün, Evrenos Beğ'ün rûhidur ki mütemessil olub kendüyi ol yüzden sana izhâr etmişdir. Ol 'ibâret-i şeni'a bir hâdise-i fezi'adan ta'bîrdir; varsa Hudâvendigâr dünyâdan getmişdir!*”. Ahmed Bey ile dedesi Evrenos Bey arasında bu menkıbe yoluyla kurulan bağlantı, Evrenos ailesinin kuşaklar boyunca gaziler arasındaki etkisini ve akıncılar arasındaki nüfuzunun ne kadar canlı kaldığını göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca Ahmed Bey'in de dedesinin nüfuzunu bu menkıbe yoluyla meşruiyet kaynağı olarak da kullandığını görüyoruz. Evrenos'un ruhunun hala yaşadığına ve aralarında gezdiğini anlatan bu menkıbe, uc kültürünü ve bu kültürün Evrenos Bey gibi önemli isimleri yaşatma çabalarını göstermesi bakımından da önemlidir. Hikayenin devamında Ahmed Bey, gelen haberle sultanın öldüğüne kanaat getirdiği için Arnavud diyarında haber duyulmadan harekete geçer. Ancak hikaye odur ki sultanın öldüğü haberi mezkur diyarda hızla yayılmış ve hazırlıklarını yapmışlardır. Hikayenin sonu ise şöyle biter: *Râvi eyidür: Evrenos Beğ'ün işâreti ve Ahmed Beğ'ün ferâseti dinlenmeseydi ol vartadan bir ahed kurtulsa olmazdı; il kâfiri el-bir idüb hepsi ha-hâzır olduktan sonra uçar kuş dahi olursa ol derbend içinden yol bulsa olmazdı*. Menkıbede geçen kafirlerin dahi Sultanın ölüm haberini almışken Ahmed Bey'in duymaması elbette düşünülemez. Ancak bizim için önemli olan rivayetten ziyade XV. yüzyıla ait bir eserde Ahmed Bey şahsında atası Evrenos Bey'in uç kültüründe ve akıncılar üzerindeki etkisinin kaybolmadığını gözler önüne sermesidir.

Yukarıda naklettiğimiz Fatih'in ölümü neticesinde anlatılan menkıbeden sonra ölümünü aktaran İbn-i Kemal'in eseri dışında kaynaklarda Ahmed Bey hakkında bilgi bulunmamaktadır. İbn-i Kemal belki asker kökenli olduğundan belki de Ahmed Bey ile tanıştığından dolayı bu akıncı beyine eserinde daha çok yer vermiştir. Menkıbenin anlatıldığı dönemden ölümüne kadar geçen yaklaşık yirmi bir yıllık süre içerisinde büyük başarıyla imza atarak kaynaklarda adından bahsettirmedigine göre bu süreyi vakfının da bulunduğu Yenice-i Vardar'da geçirdiğini tahmin ediyoruz. İbn-i Kemal, çağdaşı olan Şemseddin Ahmed Bey'in vefatı için üzüntüsünü eserinde uzun uzun dile getirmiştir. Sultan Murad Han zamanından kalma, benzerlerinden üstün, serdarların muazzamlarından ve muhteşem bir başkumandan olarak nitelendirir²⁷:

“*Sabıkâ zikr olunan senenin evvelinde (H. 908) emîr-i sahib-i tedbîr ve pîr-i rûşen-zamîr Evrenos Beğün nebîresi 'Ali Beğoğlu Ahmed Beğ vefât itdi, gar-ı pür gurûr-ı zahmetden dâr-ı sürûr u râhata gitdi. Reh-zen-i ecel kârbân-ı emelinün yolun urdı ve sarsar-ı memât harmen-i hayâtın tağıtdı. Mezkûr emîr ki, sahib-i şemşîr ü tedbîr ve nâsıb-ı livâ-yı gazâ idi. Meydân-ı rezmde dilîr-i saff-ârây ve zaman-ı hazmde pîr-i âsaf-raydı*”.

²⁷ İbn Kemâl, *Tevârîh-i Âl-i Osmân, VIII. Defter (Transkripsiyon)*, Haz. Ahmet Uğur, TTK Ankara 1997, s. 230.

H. 904 (1498) TARİHLİ VAKFIYESİNE GÖRE ŞEMSEDDİN AHMED BEY'İN YENİCE-İ VARDAR VAKFI

Evrenosların merkezi olan ve bugün Yunanistan toprakları içerisinde bulunan Yenice-i Vardar (Γιάννιτσα/ Gianntisa)'da ailenin üç neslinin de vakfı bulunmaktadır. Evrenos Bey vakfının yanı sıra ikinci kuşak oğullarından Ali Bey, İsa Bey, Barak Bey ve torunlarından Ali Bey'in oğlu Şemseddin Ahmed Bey de Yenice-i Vardar'da vakıf kuran Evrenoszâdelerdir²⁸. Kent, fethi gerçekleştiren Evrenos Bey ve onun neslinden gelenlerin kurmuş oldukları vakıflarla şehirleşmeye başlamış ve zamanla askeri ve kültürel bir merkez haline gelmiştir. Hatta Osmanlı ordusunun Yunanistan, Arnavutluk ve Sırbistan seferlerinde toplanma noktası olması bakımından askeri anlamda ayrı bir öneme de sahiptir²⁹. Kent, Evrenosoğulları'nın burada yaptırmış olduğu vakıf eserleri çerçevesinde gelişerek, kısa zamanda bir Türk-İslâm şehri niteliği kazanmıştır.

Yenice-i Vardar şehrinin gösterdiği gelişmelerin büyük kısmı ise Ahmed Bey döneminde yaşanmıştır. XV. yüzyıl ortalarına kadar şehir hayatında askeri karakter baskın iken, bu tarihten itibaren özellikle de Evrenos Bey'in torunu Ahmed Bey ile birlikte şehrin kültürel kimliği de gelişme göstermiştir³⁰. Fethin ardından aile üyeleri tarafından kurulan vakıflarla fethin sağlamaştırılması sağlandığı gibi, gelen kolonizatör gazi ve dervişlerle de kentin kültürel kimliği geliştirilmiştir. Kent, burada doğmuş olan ya da burada yolu kesişen 20'ye yakın şaire ev sahipliği yapmıştır³¹. Bu isimlerden en önemlisi ise Nakşibendi tarikatının Rumeli'de yayılmasında etkili olan ve 1490'da vefatında Yenice-i Vardar'da defnedilen Şeyh Abdullah İlahî'dir³². Hoca Semerkandi'den Nakşibendi dervişlerini ve İslâm'ın mistik yönünü öğrenen İlahî'nin ünü Evrenosoğlu Ahmed Bey'in kulağına kadar gitmiş ve Şeyh İlahi sadece Yenice-i Vardar'da değil, Makedonya'nın tamamında etkili olmuştur. Aşıkpaşazâde: “Evrenosbeğzâde Ahmed Beğ Vardar Yenicesi'nde inşa ettirdiği dergâha gelmesini ricâ ve niyâz eylemekle oraya giderek 896 tarihinde irtihâl etmiştir” kaydını düşerek İlahî'nin Ahmed Bey'in daveti üzerine Yenice-i Vardar'a

²⁸ Yenice-i Vardar'da kurulan Evrenosoğulları vakıfları hakkında daha fazla bilgi için bkz. Ayşegül Çalı, “Bir Osmanlı Vakıf Şehri: Yenice-i Vardar”, *II. Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi*, 22-23 Kasım 2008, *Balkanlarda Biraktıklarımız*, Samsun Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Derneği Kültür Yayınları Serisi-2, Samsun 2009, s. 32-47.

²⁹ Vassilis Dimitriadis, “Via Egnatia Üzerindeki Vakıflar”, *Sol Kol, Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, Ed. Elizabeth A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1999, s. 96.

³⁰ Machiel Kiel, “Yenice Vardar (Vardar Yenicesi-Giannitsa)”, *Studies on the Ottoman Architecture of the Balkans*, Variorum, Hampshire 1990, s. 305.

³¹ Bu şehirde çoğu XVI. yüzyıla ait olmak üzere, Abdülganî Âgehî (ö. 1577), Aşkî (ö. 1592), Derunî (ö. 1650), Garibî (ö. 1547), Günahî (ö. 1677), Hayretî, Hayalî (ö. 1577), İlahî (ö. 1491), Mehmed, Râzî (ö. 1617), Sıdkî, Selman (ö. 1564), Sırrî (ö. 1585), Şânî, Tâbî, Usûlî, (ö. 1538), Yusuf Sineçâk (ö. 1564) ve Zarî (ö. 1617) gibi yirmi şair Osmanlı kültür coğrafyası içinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bkz. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Yay., Mustafa İsen-Muhsin Macit-Osman Horata-Filiz Kılıç-İ. Hakkı Aksoyak, Ankara 2002, s. 90; M. Kiel, “Yenice-i Vardar”, s. 308.

³² Şeyh İlahî hakkında bkz. Mustafa Kara-Hamid Algar, “Abdullah-ı İlahî”, *DİA*, c. 1, İstanbul 1988, s. 110-112; İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Tarikatlar Mezhepler Tarihi*, Derin Yay., İstanbul 2012, s. 211-212.

geldiğini ve burada iken vefat ettiğini doğrulamaktadır³³. Ahmed Bey, müridi olduğu ve davetine icabet eden Şeyh İlahi adına bir medrese açtığı gibi çocuklarının eğitimini de kendisine emanet etmiştir³⁴. Yenice-i Vardar’da inşa ettirdiği, şehre yukarıdan bakan bir tepe üzerine yaptırdığı caminin³⁵ bahçesine Şeyh İlahi için bir türbe yaptırmış, kendisi de vefat ettiğinde vasiyeti üzerine merhum Şeyh’in yanına gömülmüştür. Evliya Çelebi, yanında *sâhibü’l-hayrât* Ahmed Beğ’in de medfûn olduğu Hazret-i Şeyh İlahi türbesi için: “*medrese-i tekye-i dârü’l-hadîs nazargâhında bir kârgîr kubbe kurşum ile mestur bir kubbe-i pür-nûr*” olarak tasfir ederken, Şeyh’in mezarının bir ziyaretgâh haline dönüştüğünden bahseder³⁶. Böylelikle bugüne kadar Ahmed Bey’in türbesi olarak bilinen bina üzerinde süregelen tartışmalar da yerini bulmuştur. Açık sarı renkte taşlardan inşa edilmiş olan ve üzeri kubbe ile çevirili kare şeklinde iki katlı yapı daha önceleri Ahmed Bey türbesi olarak anılmaktaydı. Ancak yayımlanan aile şeceresiyle Evliya Çelebi’nin verdiği bilgileri doğrulayan yeni görüşler ortaya çıkmıştır³⁷. Bu doğrultuda Ayverdi’nin de yıllar önce belirttiği gibi Ahmed Bey türbesi olarak bahsedilen binanın sıbyan mektebi (ilkokul) olma ihtimali kabul edilmiştir³⁸. Hatta son yapılan araştırmalarda “kubbeli taş binanın” XVIII. yüzyıla ait bir kurrâhâne yani Kuran okunan yer olduğu tespit edilmiştir³⁹. Semavi Eyice bu yapının Türk duvar tekniğine uygun tuğlalarla çevrilen ve kesme taşlarla örgülü gösterişli bir bina olduğunu belirtir⁴⁰.

Ahmed Bey, Yenice-i Vardar’da inşa ettirdiği cami, mederese, imaret, han ve hamamdan oluşan külliyesini vefatından yaklaşık dört yıl önce 1498 (H. 904) yılında vakfetmiştir⁴¹. Külliye Yenice-i Vardar’a bizzat davet ettiği şeyh İlahi’nin türbesi etrafındadır. XV. yüzyıla ait günümüze ulaşabilen nadir vakfiyelerden olan Ahmed Bey vakfiyesi bugün Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde muhafaza edilmektedir. Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti Vakfiyeler kataloğunda yer alan ve yaklaşık 8

³³ Âşıkpaşazâde, *a.g.e.*, s. 223, dn. 7.

³⁴ M. Kiel, “Yenice Vardar”, s. 308, 309; Georgios H. Hionidis, “Ο Όσιος Θεοφάνης Ο Νεός (Ο Εξ Ιοαννίνων Πολιούχος της Μακεδονικής Ναούσης, Η Ιδρύσης της Πόλεως και Καταγωγή των Κατοίκων)”, *Μακεδονικά*, T. 8, Θεσσαλονίκη 1968, s. 225.

³⁵ E. H. Ayverdi, caminin “Ulu Cami” adıyla da anıldığını belirtmektedir. Bkz. Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimârî Eserleri, Bulgaristan-Yunanistan-Arnavutluk*, c. IV, İstanbul 1981, s. 303.

³⁶ *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, VIII. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı-Robert Dankoff, YKY, İstanbul 2000, s. 79.

³⁷ Ahmed Bey’in türbesi hakkında değerlendirmeler için bkz. H. Lowry-İ. Erünsal, *a.g.e.*, s. 24-28.

³⁸ E. H. Ayverdi, *a.g.e.*, s. 304; Ahmed Bey türbesi hakkındaki tartışmalar ve değerlendirmeler için bkz. H. Lowry-İ. Erünsal, *a.g.e.*, s. 24-26.

³⁹ H. W. Lowry, *Fourteenth Century Ottoman Realities, In Search of Hâcı-Gâzi Evrenos*, Bahçeşehir Univ. Press, İstanbul 2012, s. 47-52.

⁴⁰ Semavi Eyice, “Gazi Evrenosoğlu Camii ve Türbesi”, *DİA*, c. XIII, İstanbul 1996, s. 450.

⁴¹ BOA. EV.VKF Dosya No: 19, Gömlek No: 11. Vakfiye ilk defa Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından tanıtılarak bir özeti yayımlanmış, ayrıca H. Lowry- İ. Erünsal’ın da eserlerine konu olmuştur. bkz. E. H. Ayverdi, *a.g.e.*, s. 303-304; ayrıca bkz. H. Lowry-İ. Erünsal, *a.g.e.*, s. 37.

metre uzunluğunda olan Arapça vakfiye rulo şeklindedir. Bilindiği gibi büyük ebatlı vakfiyeler rulo şeklinde muhafaza edilmekteydi. Vakfiyeler ayrıca vakıf kurucusunun önemine veya vakfın çok fazla taşınmazı bulunmasına göre farklı boyutlarda olabiliyordu⁴².

1498 yılının Aralık ayında imzalanan Yenice-i Vardar vakfiyesinde kendisine “*Mücahit ve Hacı Şemseddin Ahmed Bey*” şeklinde hitap edilmiştir. Vakfiyede Ahmed Bey’in, Yenice-i Vardar, Vodina ve Tatarpazarı’nda birer imaret yaptırdığı ve bunları vakfa dönüştürdüğü kayıtlıdır⁴³. Vakfiyede: “*Yenice-i Vardar, Vodina ve Tatarpazarı’ndaki bu vakıflar, hiçbir şekilde satılamaz, rehin edilemez, miras bırakılamaz, hibe edilemez ve kıyamet gününe kadar vakfedilmişlerdir, hiçkimse hiçbirşey yapamaz*”⁴⁴ bilgisi kayıtlıdır. Ahmed Bey’in vakıf köyleri, dördü Yenice-i Vadar’da ve biri Karaferye’de olmak üzere beş adeddendir ve aşağıdaki tabloda gelirleri ile birlikte verilmiştir. Bu köylerden Karaferye’ye (Veria) tabi olan Ağustos köyünün tıpkı Evliya Çelebi’nin anlatımında olduğu gibi türlü meyve ağaçlarıyla ve bağlarla dolu cennet gibi bir yer olduğu vakfiyede de verilen bilgiler arasındadır. Ağustos kasabasını gezen Evliya Çelebi, Selanik Sancağı’nda, Karaferye Kazası’na bağlı bir naiplik olarak adlandıracak ve “*re’âyası Rum kefereleridir*” dediği kasabanın Evrenoslar evkâfından olduğunu da doğrulayacaktır⁴⁵. Hatta bugün Naoussa olarak bilinen Ağustos köyünün, Yunanlı tarihçiler tarafından 1423 yılı civarında Ahmed Bey tarafından kurulan bir vakıf köyü olduğu kabul görmektedir⁴⁶. Ayrıca Ahmed Bey’in davetine icabet eden ve çocuklarının da hocası olan Nakşibendi tarikatının öncüsü Şeyh İlahi’nin Yenice-i Vardar merkezinden başka Ağustos köyünde de bir tekkesi vardı. Bu tekke 1960’lara kadar da Naoussa tütün deposunun civarında idi⁴⁷. 1568 tarihli Selanik Evkâf Defteri’nde ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kayıtlarında karşılaştığımız Ağustos köyünde XVI. yüzyılda ise dört Hristiyan mahalle bulunuyordu⁴⁸.

⁴² *Bir Medeniyetin İzdüşümü Vakıflar*, Vakıflar genel Müdürlüğü Yay., İstanbul 2012, s. 55. Eserde eni genelde 20 ila 30 cm. arasında olan vakfiyelerin boylarının ise 1 metre ile 30-35 metre arasında değiştiği belirtilmiştir.

⁴³ BOA, EV.VKF Dosya No: 19, Gömlek No: 11.

⁴⁴ BOA. EV.VKF No: 19/11.

⁴⁵ *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, s. 81.

⁴⁶ I. K. Basdravelli, “*Ίστορικά περί Ναούσης ἐξ “Ανεκδότου Χειρογράφου”*”, *Μακεδονικά*, T. 3 (1953-1955), s. 127, 131; V. Demetriades, “*Problems of Land-Ownning And Population in the Area of Gazi Evrenos Bey’s Wakf*”, s. 50; G. H. Hionidis, a.g.m., s. 237.

⁴⁷ G. H. Hionidis, a.g.m., s. 225.

⁴⁸ Ahmed Bey’in vakıf köyleri arasında bulunan Ağustos köyünün mahalle isimleri ise iki defter kaydında bulunmaktadır. VGM, Selanik Evkaf Defteri, No: 553, v. 87a-90a; VGM. Defter No: 02411.00040, v. 81. Bu kayıtlara göre mahalle isimleri ise: Mahalle-i Ayo Dimitri, Mahalle-i Meri, Mahalle-i Ayo Mina ve Mahalle-i Ayo Yorgi’dir.

ŞEMSEDDİN AHMED BEY'İN VAKIF KÖYLERİ VE GELİRLERİ ⁴⁹																							
			1519 Tarihinde (TTD 70)						1529 Tarihinde (TTD 424)						1568 Tarihinde (EVK. 553)								
			Müslim			Gebran			Müslim			Gebran			Müslim			Gebran					
Vakıf	Kaza	Karye	Hane	Müc.	Hane	Mü c.	Bive	Gelir	Hane	Müc.	Ben.	Hane	Müc.	Bive	Gelir	Hane	Müc.	Ben.	Bive	Hane	Müc.	Bi ve	Geli r
<i>Evkâf-ı Ahmed Beğ bin Evrenos Beğ</i>	Yenice-i Vardar	Perükomalın nâm-ı diğer Aflah/Aklah			160		20	22836				137		2	19004					105	92	7	30071
	Yenice-i Vardar	Hisar Beği nâm-ı diğer Espançe	59	8				9849	59	3					7947	32	12	6					7645
	Yenice-i Vardar	Dobruca nâm-ı diğer Değirmen ve Pınar Başı	1	1	16	5	3	2490			3	9	2	2	1896			10		11	18	1	2415
	Yenice-i Vardar	Bulgar			51	4	5	9133				55		2	7756					50	57	1	8097
	Kara Ferye	Ağustos (Naussa)	11	1	322	22	67	69223								1				546	339	21	81838
TOPLAM GELİR								113531							36603								130066

⁴⁹ BOA, TTD, No: 70, v. 170; VGM, Selanik Evkaf Defteri, No: 553, v. 65a-67a, 87a-90b; BOA, TTD, No: 424, v. 183-186. Ayrıca Ahmed Bey'in Yenice-i Vardar'daki vakıf köyleri (Hicri 937) 1530 tarihi 167 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rumili Defteri'nde de aynı köy isimleri ve gelirlerle birlikte kayıtlıdır. Ancak yukarıdaki tabloda bulunan 1529 tarihli verilerle aynı olduğu ve aralarında 1 yıl bulunduğu için tabloya dahil edilmemiştir. Krş için bkz. *167 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rum-ili Defteri (937/1530) I*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Dizin ve Tıpkıbasım, Ankara 2003, v. 133; ayrıca aynı vakıf köylerinin “an evkâf-ı merhûm Ahmed Beğ” başlığı altında vakıf köylerinin kayıtlı olduğu ancak tarihini tespit edemediğimiz başka bir arşiv belgesi için bkz. BOA, EV.HMH.d., No: 9022, v. 23b. Bunların dışında ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü kayıtları arasında VGM. Defter No: 02411.00040, s. 80-81'de de Ahmed Bey'in Yenice-i Vardar ve Kara Ferye'deki vakıf köyleri kaydedilmiştir.

H. 904 (1498) TARİHLİ VAKFİYESİNE GÖRE ŞEMSEDDİN AHMED BEY'İN YENİCE-İ VARDAR KÜLLİYESİ

Ahmed Bey Camii: Yenice'de güzel bir imaret ve ve bu imaretin etrafına köşeleri çok güzel olan bir de cami yaptırmıştır⁵⁰. Külliye, Ahmed Bey tarafından Yenice-i Vardar'a davet edilen Şeyh İlahi'nin türbesi etrafında oluşmuştur. Bu nedenle de bugün Şeyh İlahi Camii olarak bilinen caminin Ahmed Bey Camii olduğu düşünülmektedir. Cami ve yakınındaki türbe ilk hasarını 1967'de Yunan askeri darbesi sırasında Yunanlı bir subayın emri ile açılan top ateşi sonucunda almış ve caminin yarısının yok olmasına sebep olmuştur⁵¹. Revak ve minare ise 1912'de tahrip olmuş, II. Dünya Savaşı'ndan sonra da büyük kubbe ve etrafındaki duvarlar yıkılmıştır. Harap kısımlar yeni tuğlalarla aslına uygun olmayan şekilde örülmüş, duvarların arasına betonarme döşeme yapılarak bu kısım daha sonraları fabrika olarak kullanılmıştır⁵².

Ahmed Bey İmaret: Vakfiyeye göre Ahmed Bey'in Yenice-i Vardar, Vodina ve Tatarpazarı'nda imaretleri vardır. Bu imaretlerinde mutfaklar, fırınlar, ahırlar, depolar, kiler ve daha ne gerekirse mevcuttur. Hepsisi de fakirlere, miskinlere, yabancı ve yolculara vakf edilmiştir. Her imarete bir hüddam, şeyh, depocu, aşçı, fırıncı ve temizlikçi olacaktır. İmaretlerde öğle yemeğinde pilav, akşam yemeğinde ise buğday yemeği sunulmaktadır. Ayrıca Ramazan gecelerinde ve mübarek gecelerde özel pirinç yemekleri pişirilecektir. Bu yemeklerden fakirler, zenginler, yolcular, sakinler, bayanlar, erkekler helal bir şekilde yiyeceklerdi. Vakıf gelirlerinden artan para olduğunda ise fakir yolculara –alim ve soylular dışında- para yardımı yapılmıştır.

Ahmed Bey Medresesi: Ahmed Bey'in medresesi vakfiyede “odaları büyük ve cennet gibi” bir yer olarak tasfir edilmiştir. Vakfiye H. 904 senesi Cemâziye'l-evvel'inin başında imzalandığına göre 1498 tarihinin Aralık ayında medresenin müderrisliği görevinde bu işi layıkıyla yaptığı belirtilen El-hac Muhammed bulunuyordu. Ancak XIX. yüzyıldan itibaren medrese ve imaretin harap durumda olduğunu biliyoruz. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi külliyenin bitişiğine kurulan fabrika, zamanla bu külliye ait yapıların tamamen ortadan kalkmasına sebep olmuştur⁵³.

Ahmed Bey Hanı: Ahmed Bey hanı vakfiyeye göre, aynı çatının altında çarşı ve bezzazın bulunduğu dört tarafı dükkânlarla dolu bir han olarak tasfir edilmektedir⁵⁴.

Ahmed Bey ve Şeyh İlahi Hamamları: Ayrıca Yenice'de erkek ve bayanlara ait umumi ve kişisel hamamlar olduğu vakfiyede kaydedilen önemli bilgiler arasındadır. Şehirdeki üç hamamdan birinin Evrenos Bey'e diğeri ise torunu Ahmed Bey'e ait olduğunu belirten Evliya Çelebi, çarşı içindeki Ahmed Bey hamamının oldukça ferah ve iç açıcı

⁵⁰ BOA. EV.VKF No: 19/11.

⁵¹ Heath W. Lowry, *Osmanlıların Ayak İzlerinde, Kuzey Yunanistan'da Mukaddes Mekânlar ve Mimari Eserleri Arayış Yolculukları*, Bahçeşehir Üniv. Yay., İstanbul 2009, s. 13-14.

⁵² E. H. Ayverdi, a.g.e., s. 304; İsmail Bıçakçı, *Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri*, İsar Vakfı Yay., İstanbul 2003, s. 414; Caminin planı ve detaylı tasfiri için bkz. M. Kiel, “Yenice Vardar”, s. 318-329; Yasemin Umur, “Muhtelit Mübadele Komisyonu Tasfiye Talepnameleri'nin Işığında Yenice-i Vardar Şehrinin Fiziksel Dokusu”, *Mübadil Kentler: Mekan ve İnsan*, ed. Müfide Pekin, Lozan Mübadilleri Vakfı Yay., İstanbul 2014, s. 69-70.

⁵³ Mustafa Kara, “Molla İlahi'ye Dair”, *Osmanlı Araştırmaları VII-VIII*, İstanbul 1988, s. 368.

⁵⁴ BOA. EV.VKF No: 19/11.

olduğunu kaydetmiştir⁵⁵. Ancak hamam da büyük ihtimalle Osmanlıların Balkanlardan çekilmek zorunda kaldığı ve bu süreçte pek çok Osmanlı eserinin yok edildiği 1912’lerde ortadan kaldırılmıştır⁵⁶. Ahmed Bey tarafından yaptırıldığı için ona atfedilen, türbesinin yakınlarında bulunan Şeyh İlahi Hamamı olarak bilinen hamam ise halen ayakta. Eyliya Çelebi, küçük ancak mistik yönünün kuvvetli olduğunu anlattığı Şeyh İlahi Hamamı’ndan bahsederken, kırk gün giren şahsın şifa bulduğunu, hamama girenden asla akçe alınmadığını, asla ateş yanmadığını ve buna rağmen şiddetinden ve sıcakından bir saat dahi durulmadığını belirtir. Hamam hakkında detaylı bilgiler veren Çelebi, tamirat için altı kazıldığında kazandaki suyu ısıtan ve alev saçan yedi aded taşla karşıldığından bahseder. Çelebi’yi en çok etkileyen hamam olmalıdır ki Ahmed Bey hamamına göre küçük olduğunu belirtmesine rağmen, mistik yönünün yanı sıra hamamın köşesinde yanan demir kandilere kadar tasfirini yapmış hatta hamamın ateşi sönsen dahi giren her hastanın şifa bulduğunu anlatmıştır⁵⁷. Evrenos Bey hamamı da maalesef bugün tanınmayacak durumdadır. Ancak Yenice-i Vardar bugün dahi hamamları ile meşhurdur.

VAKFA AİT GELİRLER (AKARAT) VE VAKFIN İŞLEYİŞİ ÜZERİNE VAKFİYEDEKİ BİLGİLER

Vakfiyede ayrıca hamamların yanında bir boyahane bulunduğu kayıtlıdır. Boyahaneden başka değirmenler, debbağhane, bostanlar, bağlar, bahçeler bulunmaktadır. Tekür Pınarı değirmeni, Ayak değirmeni, Yeni değirmen ve Beğbe değirmeni Ahmed Bey’in vakıf köylerinden Bulgar köyündedir. Yenice’ye tabi ayrıca müstakil bir evde “çuka değirmeni” olarak geçen iki değirmen daha vardır. Vakfiyede zikredilen değirmenler, hanlar, hamamlar, bezzaziyeler, bostanlar, bahçeler ve dükkanların sayılamayacak kadar çok olduğu ve hepsinin vakfa dahil olduğu belirtilmiştir. Ayrıca mülklerin dışında yaklaşık bin öküz, yüz baş inek, bin baş keçi ve koyun, yirmi baş deve, dört baş eşek ve katır, üç baş geyik, beş baş aygır ve deve de kayıtlıdır. Vodina’da ise vakfa ait Vodina suyu ile çalışan iki çuka değirmeni ve Vodina kalesinin içinde yer alan on odadan oluşan bir ev ve fırın kayıtlıdır. Ayrıca Selanik ve Drama’da da satın alınarak vakfa dahil edilen mülkler olduğu gibi Prizren’de hamam, yaklaşık kırk added dükkan ve iki değirmen de vakıf mülkleri arasındadır.

Yenice-i Vardar’da 22 çeşme ve bir de su kemeri bulunmaktaydı. Çeşmelerden birinin ise Ahmed Bey döneminde yapıldığını külliye tadilatı için hazırlanan H. 1278 (1861) tarihli belgeden anlıyoruz⁵⁸. Yapılan su kemerleri ile kaynak suları şehirdeki imarlara taşınmıştır⁵⁹. Bu su kemerinin inşası ise Evrenos Bey döneminde yapılmış olup, torunu Şemseddin Ahmed Bey de vakfiyesinde belirttiği gibi buradaki su kanallarını vakfetmiş ve

⁵⁵ *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı-Robert Dankoff, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2003, s. 77.

⁵⁶ M. Kiel, “Yenice Vardar”, s. 329b.

⁵⁷ *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, s. 77.

⁵⁸ BOA, MVL, Dosya No: 940, Gömlek No: 23.

⁵⁹ *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, s. 77-78; E. H. Ayverdi, *a.g.e.*, s. 306.

gerektiğinde tamiratını yaptırmıştır⁶⁰. Suyolu XVIII. yüzyılda da Evrenosoğulları soyundan gelen Şerif Ahmed Bey tarafından yenilenmiştir⁶¹.

Yenice’de XV. yüzyılda sabun üretildiği de vakfiyede verilen bilgiler arasındadır. Aynı zamanda vakfa ait derici dükkânları vardır. Hatta vakfın akaratı olan bazı dükkanlar ise satın alınarak vakfa dahil edilmişlerdir. Dükkanların yanı sıra değirmen, iki debbağhane ve bir de boyahane bulunmaktadır. Bu dükkânların yanında ise iki katlı olan ve 75 odadan oluşan *Yahudiler Sarayı* olarak bilinen ev bulunmaktadır ki tahminen buraya gelen Yahudi tüccarların ikameti için yaptırılmıştır. Ahmed Bey döneminde sadece Yenice’de değil Vodina’da da Yahudi nüfusun varlığını vakfiyesine yansıyan bilgilerden edinmemiz mümkündür. Ahmed Bey’in babası Ali Bey’den kalan Vodina’da bulunan mülklerinin yakınında Yahudilere ait evlerin bulunduğu ve 1498’de bu evlerin Aya Palaya mahallesinde geçtiği kayıtlı olan bilgiler arasındadır⁶².

Vakfa tabi olanlar, eklenenler, yollar, dağlar, araziler, dereler, su kanalları, nehirler, üzüm bağları, ağaçlar, meskenler, buğday tarlaları ve binaların kapıları, çatıları, su kanalları, mescidler ve zikedilen herşey “*sahîh ve şer’î sûrette*” sonsuza kadar vakfedilmiştir ve en güzel şekilde amacına uygun olarak kullanılmaktadır. Ahmed Bey henüz o tarihte hayatta olduğundan kendisi mütevellidir. Vakfiyede, vakıftan her yıl 5000 dirhem kazanıldığı belirtilmiş ve gelirlerin aşağıdaki şekilde kullanılması şart koşulmuştur⁶³:

-Masraflar öncelikle tamir için kullanılmıştır.

-Vakıf gelirlerinin her yıl bir kısmı fakir ve miskinlere dağıtılırken, bir kısmı ise kabenin ihtiyaçları için gönderilmiştir.

-Gelirlerin bir kısmı cami, mescid, medrese ve yemek masrafları için harcanmıştır. Tevzinamede hepsi detaylarıyla anlatılmış ve gerekli şartlar belirtilmiştir. Yıkılmış olanlar tekrar tamir edilecek, eğer tamir olamayacak durumda iseler, vakfa ait paralar Müslüman fakirlere veya mücahitlere gönderilecektir.

- Vakıfların ihtiyaçları mütevellî ve nazırlar tarafından karşılanırdı. Mütevellîye 30 dirhem, nazıra ise 15 dirhem ödenecektir. Eğer para ve yemeklerden artan olur ise vakfın mütevellîsi yada nazır tarafından da ihtiyaç sahiplerine dağıtılacaktır.

- Her imarete bir hüddam, şeyh, depocu, aşçı, fırıncı, temizlikçi ve para toplayıcı olacaktı. Her mescidde ise bir hatip, imam, müezzin ve Kuran hocası bulunacaktır.

-Vakfeden kişi hayatta olduğu sürece mütevellî ve nazırların atanması, görevden alınması, değiştirilmesi işleriyle ilgilenecektir. Vakfeden kişi öldükten sonra ise Elhac Muhyiddin Muhammed Bey mütevellî, İlyas Bey ise nazır olarak atanacak ve her ikisi de görevden alma ve göreve atama işleriyle ilgileneceklerdir. Hayatta kaldıkları sürece de görevlerini ifa edeceklerdi. Ancak hesapta kusurları olduğu taktirde görevleri ifa edilecek ve yeni atama vakfeden kişinin neslinden salih (güvenilir) kimselere verilecekti. Eğer neslinde

⁶⁰ BOA, EV.VKF No: 19/11. Ayrıca bkz. E. H. Ayverdi, *a.g.e.*, s. 306; H. Lowry-İ Erünsal, *a.g.e.*, s. 7-8, dn. 25.

⁶¹ H. Lowry-İ Erünsal, *a.g.e.*, s. 38.

⁶² BOA. EV.VKF No: 19/11.

⁶³ Bilindiği gibi vakıf şartlarının kaydedildiği bu kısımda gelirlerin dağıtımını aktarılır, vakıf görevlileri tespit edilir, tevliyetin nasıl dağıtılacağı, akaratın fazlasının nasıl değerlendirileceği kaydedilirdi. Detaylı bilgi için bkz. Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul 1994, s. 363-364.

salih kimse bulunmaz ise Elhac Muhammed ve İlyas Bey nesline geçecek, ancak hala uygun biri bulunamaz ise Yenice kasabasından salih biri dönemin Sultanı tarafından tayin edilecekti. Ayrıca vakfiyede mütevellî Muhammed'in ilim ile de uğraştığı ve müderrisliğe layık olduğu belirtilmiştir. Eğer vakfiyede belirtilen şartlara uymayan olursa bir vakfiye geleneği olarak “yediği herşey haram olsun” denilmiştir⁶⁴.

-İki bayram ve Cuma günleri dışında Yenice'de her gün hafızlar tarafından 30 cüz Kuran tecvitle ve güzel bir şekilde okunacaktır. Kuran-ı Kerim hatmedildikten sonra dua edilip, önce Haz. Muhammed'e, ardından vakıf kurucusuna ve bütün sülalesine gönderilecektir.

Vakfiyenin devamında ise vakfın tevliyet görevinin El-hac Şemseddin Ahmed Bey'e verildiği ve onun da bu görevi layıkıyla yaptığı belirtilmiştir. Ancak daha sonra Ahmed Bey vakıflarının eskiden olduğu gibi kendi mülkleri arasına katılmasını istemiştir. Bilindiği gibi Osmanlı vakıf hukukuna göre vakfın bağlayıcılık kazanması için öncelikle tescil olunması gerekmektedir. Bir vakfın ayakta kalabilmesi için hem sahih hem de lazım olma tescili şart koşulmaktadır. Bu nedenle de vakfın tescili için farazi bir dava açılmaktadır⁶⁵. Bu vakfın tescil işlemi ise Ahmed Bey hayattayken yapılmıştır. Sonuçta dönemin Osmanlı sultanının (II. Bayezid) hükmüyle alınan kararla vakfın sıhhatine ve iptal edilemeyeceğine karar verilmiştir. Vakfiye şehrin ileri gelenlerinden on bir şahidin imzası ile H. 904 senesi Cemâziye'l-evvel'inin başlarında imzalanmış ve Kadıasker Mehmed bin Mustafa bin Hacı Hasan tarafından da tasdik olunmuştur⁶⁶.

Vakfiyenin devamındaki ek ise Ahmed Bey'in vefatı üzerine yaşanan mütevellî değişikliği nedeniyle H. 908 yılının Recep ayında (Aralık-Ocak 1502-1503) kaleme alınmıştır. Böylece Ahmed Bey'in 1502 yılının sonlarında öldüğünü söyleyebiliriz. Zamm-ı vakıf mahiyetindeki kayıta ise vakfiyedeki mülklerin yanı sıra Turahan Bey bin İshak Bey'den resmi bir şekilde satın alınan Samakov kasabasının Köse Muradlu köyünde bulunan mülklerin, Saruhan Çelebi'den satın alınan, Saruhan Beyli Nahiyesi'nin Başu Kara köyünde bulunan mülklerin, Tatarpazarı kasabasında Acur Balı bin Süle el-Cüнді'den satın alınan mülklerin ve Muhammed bin El-Hac Süleyman'dan satılan alınan arazilerin de vakfa dâhil olduğu kaydedilmiştir. Bütün zikr edilen malların sahih bir şekilde vakfedildiği ve Yenice'de bina edilen vakfa dâhil oldukları şahitlerin şahadetleri eşliğinde kabul edilmiştir. Vakfiyeye göre Ahmed Bey'in vefatından sonra vakıflarının idamesi yani vakıf mütevellîliği görevi ise oğullarından Musa Bey'e geçtiği kaydedilen bilgiler arasındadır.

Akıncı beylerinin kurdukları vakıflar sayesinde Balkan topraklarında Türk ve İslam kültürünün gelişmesine katkıları bilinen bir gerçektir. Ahmed Bey'in kurduğu külliyenin etrafında zamanla oluşan nüfusun etkisiyle “Ahmed Beğ Mahallesi” oluşmuştur. Hatta V. Dimitriadis, Ahmed Bey'in davetine icabet eden Şeyh İlahi'nin liderliğinde bölgeye bir nüfus

⁶⁴ Bilindiği üzere vakfiyelerin bir kısmında vâkıfın şartlarını amaçsızca değiştirerek, vakfın gelirlerini azaltacak, mallarını kötüye kullanacak ya da vakfi herhangi bir şekilde bozacak olanlar için lanete kadar varan ağır beddualar kullanılmıştır. Daha fazla bilgi için bkz. M. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 365.

⁶⁵ Ahmet Akgündüz, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, T.T.K. Ankara 1988, s. 101; Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul 1994, s. 364. Aynı durum dedesi Evrenos Bey vakfında da yaşanmış, vakfın tescili ve ayakta kalabilmesi için farazi dava açılmıştır. Bkz. Ayşegül Kılıç, *Bir Osmanlı Akıncı Beyi Evrenos Bey*, İthaki Yay., İstanbul 2014, s. 114-115.

⁶⁶ Vakfiyenin Hicri 904 yılı Cemâziye'l-evvel ayının başlarında imzalandığı belirtildiğine göre bu vakfiyenin 1498 yılının Aralık ayında imzalandığını kabul edebiliriz.

göçünün gerçekleşmiş olabileceğinden bahseder⁶⁷. Nüfus nakli hakkında tahrir defterlerinde bir bilgiye ulaşamasa da 1529 yılına ait Tapu Tahrir kaydında Ahmed Beğ Mahallesi'nin 47 Müslüman ve Ahmed Bey'in azatlı kölelerinden oluşan 14 haneden oluştuğunu görürüz⁶⁸. Bu durumda Ahmed Bey, Yenice-i Vardar külliyesini 1498 yılında vakfettiğine göre, yaklaşık 31 yıl içerisinde kurulan külliyenin etrafında kalabalık bir Müslüman mahalle oluşmuştu. 1490'da Yenice-i Vardar'da vefat ettiğini bildiğimiz Şeyh İlahi'nin ise Ahmed Bey tarafından inşa ettirmiş olduğu dergâhına davetini hatırlarsak, şehre yukardan bakan tepe üzerine kurulan Ahmed Bey mahallesi sakinlerinin V. Dimitriadis'in de belirttiği gibi Şeyh İlahi ile birlikte gelmiş olma ihtimalleri yüksek görünüyor. H. Lowry ve İ. Erünsal tarafından değerlendirilen ve yaklaşık 1540'lara ait olduğu tespit edilen başka bir tahrir kaydında ise Ahmed Bey Mahallesi'nde 32 Müslüman hane, Ahmed Bey'in azatlı kölelerinden oluşan 6 hane ve bunun yanı sıra 6 da gebran hane bulunuyordu⁶⁹. Mahallenin kuruluşundan itibaren 1540'lara kadar geçen zaman zarfında Şeyh İlahi ve onun vefatından sonra zaviyesinin şeyhlerinin gayrimüslim halk üzerinde etkisinin olduğunu unutmamak gerekir⁷⁰. Zira tekke ve zaviyelerin yeni yerleşim birimlerinde gayrimüslim halk üzerindeki etkisi ve özellikle Balkanlar'ın Türk ve İslam kültürüyle tanışmasındaki önemi bilinen bir gerçektir⁷¹. 1529 tarihinde Ahmed Bey Mahallesi'nde 47 hane ikamet etmekte iken, 1556 yılına gelindiğinde hane sayısının 81'e kadar yükseldiği ve Yenice-i Vardar kentinde en büyük nüfus artışının Ahmed Bey Mahallesi'nde olduğu tespit edilmiştir⁷². Ancak Ahmed Bey Mahallesi XIX. yüzyıla kadar varlığını sürdürebilmiş, bu tarihten itibaren Hristiyan "Zîr Mahallesi" toprakları içerisinde kalmıştır⁷³. Külliyei oluşturan eserler ise maalesef yukarıda da bahsettiğimiz gibi Balkan Savaşları ve daha sonra II. Dünya Savaşı sırasında çok hasar görmüş ve pek çoğu da bu süreçte ortadan kalkmıştır.

⁶⁷ Dimitriadis erken dönem nüfus naklinin tespiti açısından Şeyh İlahi'nin ona inanan bir kitle ile birlikte gelmiş olabileceğinden bahseder. Daha sonra 'Evlâd-ı Fâtiyhân' olarak isimlendirilecek bu yörük gurubunun Vardar gölü yakınlarına ve özellikle de Vardar nehrinin yarı dağlık kısımlarına yerleştirildikleri görüşündedir. Bkz. V. Demetriades, "Problems of Land-Owning And Population in the Area of Gazi Evrenos Bey's Wakf", s. 50.

⁶⁸ A. Kılıç, *a.g.e.*, s. 156.

⁶⁹ H. Lowry-İ. Erünsal, *a.g.e.*, s. 115. Hatta yazarlar, Ahmed Bey Mahallesi'ndeki 32 Müslüman haneden 11'inin ve 6 azatlı köleden ikisinin baba isimlerinin 'veled-i Abdullah' yani mühtedi olduklarını tespit etmişlerdir.

⁷⁰ Şeyh İlahi'ye ait türbenin etrafında kurulan külliye ait imaret Şeyh'in de etkisiyle XVI. yüzyıl kayıtlarında artık 'zaviye' olarak anılmaya başlanmıştır. Bkz. Y. Umur, *a.g.m.*, s. 69. Bunun dışında Âşıkpaşazade, Ahmed Bey'in Şeyh İlahi'yi davetinden önce Yenice-i Vardar'da onun için bir dergah yaptırdığını kaydetmişti. Bkz. Âşıkpaşazâde, *a.g.e.*, s. 223, dn. 7.

⁷¹ Balkan topraklarında kurulan tekke ve zaviyelerin önemi hakkında bkz. Ömer Lütfi Barkan, "İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, S. II, Ankara 1942, s. 279-304; Saim Savaş, "Zâviyelerin Türk Kültürünün Gelişmesindeki Rolü", *Osmanlı*, c. IX, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s. 72-78; Nedim Bakırcı-Hüseyin Kürşat Türkan, "Tekke ve Zaviyelerin Balkanlar'daki Rolü ve Önemi", *Türük, Dil-Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 1, S: 1, 2013, s.145-160.

⁷² Yenice-i Vardar'da Ahmed Bey dışında babası Ali Bey, amcası İsa Bey, kardeşi Hızır Bey ve elbette aileye ismini veren dedesi Evrenos Bey'in adına kurulan mahalleler de mevcuttur. XVI. yüzyılda Yenice-i Vardar kentindeki mahalleler hakkında bkz. A. Kılıç, *a.g.e.*, s. 156; Ümit Kılıç, "Osmanlı Hâkimiyetinde Yenice-i Vardar Şehri (1520-1556)", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 5, S. 34, Haziran 2005, s. 175-176.

⁷³ Y. Umur, *a.g.m.*, s. 43.

SONUÇ

Sonuç olarak Şemseddin Ahmed Bey, Sultan II. Murad ve II. Mehmed dönemlerinde Balkan topraklarında faaliyet gösteren, bu süre zarfında Vulçitrın ve Vidin sancakbeyliği görevlerinde bulunan bir akıncı beyidir. Doğum tarihini bilemediğimiz için II. Bayezid döneminde 1502 yılının sonuna kadar hayatta olsa dahi kaynaklarda hiçbir askeri faaliyetine rastlamadığımızdan, yaşlanarak vakfının da bulunduğu ve ailenin merkezi konumunda olan Yenice-i Vardar'da ikamet ettiğini düşünüyoruz. Özellikle Yenice-i Vardar'da kurduğu vakıf ve çocuklarının da hocası olduğunu bildiğimiz Şeyh İlahi'yi daveti ile kentin kültürel gelişimine katkısı büyüktür. Ahmed Bey, dedesi Evrenos Bey zamanından itibaren Yenice-i Vardar'da kurulmaya başlanan Osmanlı medeniyetine kendi vakfı ile destek vermiş ve şehir hayatının askeri kimliğinden sıyrılarak Şeyh İlahi'nin de etkisiyle kültürel gelişiminin temellerini atmıştır. XV. yüzyıldan günümüze ulaşabilen nadir vakfiyelerden olan Şemseddin Ahmed Bey'in vakfiyesi ve onu destekleyen Osmanlı arşiv belgeleri ile incelediğimiz Yenice-i Vardar vakfı dışında Ahmed Bey, Vodina ve Tatarpazarı'nda da vakıflar kurmuştur. Kentin dışında, kente yukarıdan bakan bir tepe üzerine imar ettirdiği cami etrafında gelişen külliyesi ile Ahmed Bey'in Yenice-i Vardar vakfı, vakıf yoluyla gelişen Osmanlı kentlerine güzel bir örnek teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

I. a) Arşiv Kaynakları

BOA, EV.VKF. Dosya No: 19, Gömlek No: 11.

BOA, EV.HMH.d., No: 9022.

BOA, MVL, Dosya No: 940, Gömlek No: 23.

BOA, TTD, No: 424.

BOA, TTD, No: 70.

TKGM, 553 Nolu Selânik Evkaf Defteri.

VGM. Defter No: 02411.00040.

b) Yayımlanmış Arşiv Defteri

167 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rum-ili Defteri (937/1530) I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Dizin ve Tıpkıbasım, Ankara 2003.

II. Kaynaklar

Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), Haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000.

Âşıkpaşazâde, *Osmanoğulları'nın Tarihi*, Haz. Kemal Yavuz-M. A. Yekta Saraç, İstanbul 2003.

Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Al-i Osmân*, İstanbul Matba'a-i Amire, Hicrî 1332.

Atsız, *Âşık Paşaoğlu Tarihi*, MEB, İstanbul 1992.

Hoca Saadeddin, *Tâcü't-tevârih*, c. I, İstanbul 1279.

İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, Haz. Şerafettin Turan, TTK Ankara 1991.

İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osmân, VIII. Defter (Transkripsiyon)*, Haz. Ahmet Uğur, TTK Ankara 1997.

Mehmed Neşri, *Neşri Tarihi (Kitâb-ı Cihan-nümâ)*, I, Haz. F. R. Unat-M. A. Köymen, T.T.K. Ankara 1995.

Mevlâna Mehmed Neşri, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2008.

Müneccimbaşı Derviş Ahmed, *Sahâ'ifü'l-ahbâr*, c. III, İstanbul 1321.

Oruç Beğ Tarihi, (Osmanlı Tarihi -1288-1502), Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Yay., İstanbul 2008.

Tursun Bey, *Târîh-i Ebü'l-feth*, Haz. Mertol Tulum, Baha Matbaası, İstanbul 1977.

III. Tedkik Eserler

Akgündüz, Ahmet, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, T.T.K. Ankara 1988.

Arslan, İsmail, “19. Yüzyıl Ortalarında Balkanlarda Bir Osmanlı Kasabasının Sosyo-Ekonomik Yapısı: Vulçitrın”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, c. XII/II, Kış 2012, s. 409-424.

Aruçi, Muhammet, “Vulçitrın”, *DİA*, s. 132-134.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri, Bulgaristan-Yunanistan-Arnavutluk*, c. IV, İstanbul 1981.

Bakırcı, Nedim- Türkan, Hüseyin Kürşat, “Tekke ve Zaviyelerin Balkanlar'daki Rolü ve Önemi”, *Türük, Dil-Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 1, S: 1, 2013, s.145-160.

Barkan, Ömer Lütfi, “İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler”, *Vakıflar Dergisi*, S. II, Ankara 1942, s. 279-304.

Basdravelli, I. K., “Ἱστορικά περί Ναούσης ἐξ Ἀνεκδότου Χειρογράφου”, *Μακεδονικά*, T. 3 (1953-1955), s. 126-141.

Başar, Fahamettin, “Evrenosoğulları”, *DİA*, c. XI, İstanbul 1995, s. 539-541.

Bıçakçı, İsmail, *Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri*, İsar Vakfı Yay., İstanbul 2003.

Bir Medeniyetin İzdüşümü Vakıflar, Vakıflar genel Müdürlüğü Yay., İstanbul 2012.

Çalı, Ayşegül, “Bir Osmanlı Vakıf Şehri: Yenice-i Vardar”, *II. Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi*, 22-23 Kasım 2008, *Balkanlarda Bıraktıklarımız*, Samsun Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Derneği Kültür Yayınları Serisi-2, Samsun 2009, s. 32-47.

Demetriades, Vasilis, “Problems of Land-owning and Population in the Aera of Gazi Evrenos Bey's Wakf”, *Balkan Studies*, vol. XXII, Thessaloniki 1981, s. 43-57.

Dimitriadis, Vassilis, “Via Egnatia Üzerindeki Vakıflar”, *Sol Kol, Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, Ed. Elizabeth A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1999, s. 92-104.

Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, Yay., Mustafa İsen-Muhsin Macit-Osman Horata-Filiz Kılıç-İ. Hakkı Aksoyak, Ankara 2002.

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, VIII. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı-Robert Dankoff, YKY, İstanbul 2000.

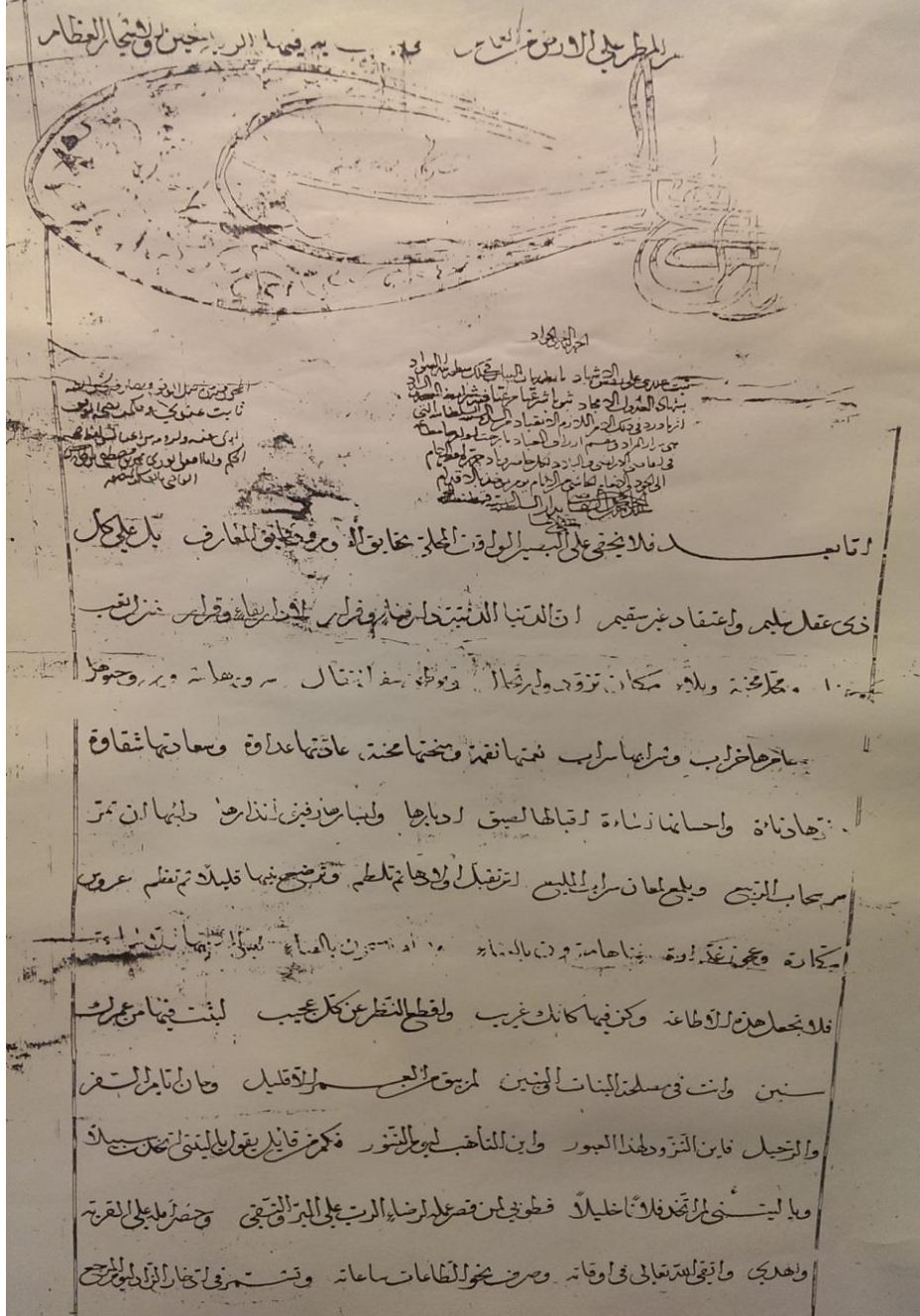

- Eyice, Semavi, “Gazi Evrenosoğlu Camii ve Türbesi”, *DİA*, c. XIII, İstanbul 1996, s. 450-452.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki, *Bütün Yönleriyle Tarikatlar Mezhepler Tarihi*, Derin Yay., İstanbul 2012.
- Hammer, J. Von., *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, İlgı Kültür Sanat Yay., İstanbul 2007.
- Hionidis, Georgios H., “Ο Όσιος Θεοφάνης Ο Νεός (Ο Εξ Ιοαννίνων Πολιούχος της Μακεδονικής Ναούσης, Η Ιδρύσης της Πόλεως και Καταγωγή των Κατοίκων)”, *Μακεδονικά*, T. 8, Θεσσαλονίκη 1968, s. 223-238.
- İnalcık, Halil, “Arnavutluk’ta Osmanlı Hâkimiyetinin Yerleşmesi ve İskender Bey İsyanının Menşei”, *Fâtih ve İstanbul*, c. I, S. II, İstanbul 1953, s. 153-175.
- İnalcık, Halil, “Mehmed II”, *DİA*, c. XXVIII, s. 395-407.
- İnalcık, Halil, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, TTK Ankara 1995.
- İnalcık, Halil, *H. 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, TTK Ankara 1987.
- Kara, Mustafa- Algar, Hamid, “Abdullah-ı İlâhî”, *DİA*, c. 1, İstanbul 1988, s. 110-112.
- Kara, Mustafa, “Molla İlâhî’ye Dair”, *Osmanlı Araştırmaları VII-VIII*, İstanbul 1988, s. 365-392.
- Kılıç, Ayşegül, *Bir Osmanlı Akıncı Beyi Evrenos Bey*, İthaki Yay., İstanbul 2014.
- Kılıç, Ümit, “Osmanlı Hâkimiyetinde Yenice-i Vardar Şehri (1520-1556)”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 5, S. 34, Haziran 2005, s. 171-188.
- Kırlıdökme Mollaoğlu, Ferhan, *Laonikos Chalkokondyles’in Kroniği ve Değerlendirilmesi (V-VII. Bölümler)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2005.
- Kiel, Machiel, “Vidin”, *DİA*, c. 43, s. 105-106.
- Kiel, Machiel, “Yenice Vardar (Vardar Yenicesi-Giannitsa)”, *Studies on the Ottoman Architecture of the Balkans*, Variorum, Hampshire 1990, s. 300-330.
- Kütükoğlu, Mübahat, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul 1994.
- Lowry, Heath W.- Erünsal, İsmail. E. *Yenice-i Vardar’lı Evrenos Hanedanı: Notlar ve Belgeler*, Bahçeşehir Üniversitesi yay. İstanbul 2010.
- Lowry, Heath W., *Fourteenth Century Ottoman Realities, In Search of Hâcı-Gâzi Evrenos*, Bahçeşehir Univ. Press, İstanbul 2012.
- Lowry, Heath W., *Osmanlıların Ayak İzlerinde, Kuzey Yunanistan’da Mukaddes Mekânlar ve Mimari Eserleri Arayış Yolculukları*, Bahçeşehir Üniv. Yay., İstanbul 2009.
- Savaş, Saim, “Zâviyelerin Türk Kültürünün Gelişmesindeki Rolü”, *Osmanlı*, c. IX, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s. 72-78.
- Umur, Yasemin, “Muhtelit Mübadele Komisyonu Tasfiye Talepnameleri’nin Işığında Yenice-i Vardar Şehrinin Fiziksel Dokusu”, *Mübadil Kentler: Mekan ve İnsan*, edt. Müfide Pekin, Lozan Mübadilleri Vakfı Yay., İstanbul 2014, s. 38-84.
- Uzunçarşılı, İ. H., *Osmanlı Tarihi*, c. II, TTK Ankara 1988.

EKLER

Ek 1) Ahmed Bey'in Vakfiyesinin Giriş Kısmı (BOA, EV. VKF., No: 19/11)

Ek 2) BOA, TTD, No: 70, s. 170.

لو فاقو بکیز لورئوس بل

بوفو چالاج نام و کار لولاچ نام توهار جا ۱۶ ۲۰ ۲۲ ۱ ۳۲	بوفو چالاج نام و کار لولاچ نام توهار جا ۱۶ ۲۰ ۲۲ ۱ ۳۲	بوفو چالاج نام و کار لولاچ نام توهار جا ۱۶ ۲۰ ۲۲ ۱ ۳۲
بوفو چالاج نام و کار لولاچ نام توهار جا ۱۶ ۲۰ ۲۲ ۱ ۳۲	بوفو چالاج نام و کار لولاچ نام توهار جا ۱۶ ۲۰ ۲۲ ۱ ۳۲	بوفو چالاج نام و کار لولاچ نام توهار جا ۱۶ ۲۰ ۲۲ ۱ ۳۲

۱ ۳ ۵ ۳ ۱

Ek 3) VGM. Defter No: 02411.00040, s. 80-81.

ملاحظت	تیمت ریاضی		وفاق اسم رشیدی	تیمت	تیمت	تیمت
	تیمت	تیمت				
			وفاق اسم رشیدی			
			وفاق اسم رشیدی			
			وفاق اسم رشیدی			
			وفاق اسم رشیدی			
			وفاق اسم رشیدی			
			وفاق اسم رشیدی			
			وفاق اسم رشیدی			
			وفاق اسم رشیدی			

Ek 4) Şeyh İlahi Camii, http://mubadelemuzesi.net/bolge_yenice.aspx;
http://giannitsapolis.blogspot.com.tr/2012_04_01_archive.html

